

AYOLLAR SPORTNING GLOBAL MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Xudaykulova Moxinbonu Xasanboy qizi

Oriental Universiteti

Sport faoliyati (faoliyat turi bo'yicha) mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

hudaykulovabonu2024@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18130792>

ARTICLE INFO

Received: 31st December 2025

Accepted: 1st January 2025

Published: 2nd January 2026

KEYWORDS

ayollar sporti, gender tengligi, sport siyosati, ijtimoiy stereotiplar, sport tibbiyoti, barqaror rivojlanish.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ayollar sportining global miqyosdagi dolzarb muammolari hamda ularni bartaraf etishning institutsional, ijtimoiy va pedagogik yechimlari ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Ayollarning sport faoliyatidagi gender tengsizlik, moliyaviy ta'minot, tibbiy-biologik yondashuvlarning yetarli darajada rivojlanmaganligi va ijtimoiy stereotiplar bilan bog'liq muammolar kompleks tarzda yoritilgan. Tadqiqot natijalari ayollar sportini rivojlantirishda tizimli siyosat, ilmiy asoslangan tayyorgarlik modeli va madaniy yondashuvlarning uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Kirish

So'nggi o'n yilliklarda ayollar sporti global sport harakatining muhim tarkibiy qismi sifatida jadal rivojlanib bormoqda. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi va boshqa nufuzli sport tashkilotlari tomonidan olib borilayotgan islohotlar natijasida ayollarning sport musobaqalaridagi ishtiroki miqdoriy jihatdan sezilarli darajada oshdi. Biroq ushbu ijobiy dinamikaga qaramay, ayollar sporti hali ham tizimli va ko'p qirrali muammolar ta'sirida qolmoqda.

Mazkur muammolar nafaqat sport natijalariga, balki ayollarning sog'lig'i, professional faoliyati va ijtimoiy mavqeiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ayollar sportining global muammolarini ilmiy asosda o'rganish va samarali yechimlar ishlab chiqish zamonaviy sport fanining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Ayollar sportidagi asosiy global muammolardan biri gender tengsizlik masalasidir. Bu holat sport infratuzilmasidan foydalanish imkoniyatlari, moliyalashtirish hajmi, media yoritilishi va sport boshqaruvidagi vakillik darajalarida namoyon bo'ladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollar sporti erkaklar sportiga nisbatan kamroq e'tibor va resurslarga ega bo'lib, bu sportchilarning professional rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Gender tengsizlikning ildizlari ko'pincha tarixiy va madaniy stereotiplarga borib taqaladi. Ayrim jamiyatlarda ayollarning sport bilan shug'ullanishi ijtimoiy jihatdan cheklangan bo'lib, bu ularning sport faoliyatini erta bosqichda to'xtatishiga olib keladi. Natijada yuqori malakali ayol sportchilar soni yetarli darajada shakllanmaydi.

Ayollar organizmining fiziologik va gormonal xususiyatlari sport tayyorgarligida alohida yondashuvni talab etadi. Biroq amaliyotda ko'plab mashg'ulot dasturlari erkak sportchilarga moslashtirilgan model asosida ishlab chiqilgan bo'lib, bu ayollar sportida jarohatlar xavfining oshishiga va sport natijalarining barqaror emasligiga sabab bo'ladi.

Ilmiy adabiyotlarda ayollarda hayz sikli, suyak to'qimalarining zichligi va energiya almashinuvi bilan bog'liq omillar sport samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Ushbu omillarni e'tiborga olmaslik ayollar sportida sog'liq bilan bog'liq muammolarning

kuchayishiga olib keladi. Shu sababli ayollar sporti uchun maxsus sport tibbiyoti va sport fiziologiyasi tadqiqotlarini rivojlantirish zarurati mavjud.

Ayollar sporti rivojiga to'sqinlik qiluvchi yana bir muhim omil ijtimoiy stereotiplardir. Jamiyatda ayollarning sportdagi faoliyati ba'zan ikkilamchi yoki noan'anaviy faoliyat sifatida qabul qilinadi. Bu holat yosh qizlarning sportga bo'lgan qiziqishini pasaytiradi va ularning professional sport faoliyatiga kirib kelishini cheklaydi.

Media makonida ayollar sportining yetarli darajada yoritilmasligi ham ushbu stereotiplarni mustahkamlaydi. Natijada ayollar sporti ijtimoiy qo'llab-quvvatlashdan mahrum bo'lib, bu sportchilarning motivatsiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Ayollar sportining global muammolarini bartaraf etish kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Avvalo, sport siyosatida gender tengligini ta'minlashga qaratilgan normativ-huquqiy mexanizmlarni kuchaytirish zarur. Xalqaro va milliy sport tashkilotlarida ayollarning boshqaruvdagi ulushini oshirish ushbu jarayonning muhim qismi hisoblanadi.

Shuningdek, ayollar sporti uchun ilmiy asoslangan mashg'ulot dasturlarini ishlab chiqish, sport tibbiyoti va sport psixologiyasi yo'nalishlarida maxsus tadqiqotlarni kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Ta'lim tizimida qizlarni sportga jalb etishga qaratilgan dasturlarni kuchaytirish esa uzoq muddatli rivojlanish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Xulosa

Ayollar sportining global muammolari murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ularni hal etish faqat sport sohasining o'zi bilan cheklanib qolmaydi. Ushbu muammolarni bartaraf etishda ijtimoiy, madaniy, ilmiy va siyosiy omillarning o'zaro uyg'unlashuvi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayollar sportini rivojlantirishga qaratilgan kompleks strategiyalar nafaqat sport natijalarining oshishiga, balki jamiyatda gender tengligini ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cooky, C., Messner, M. A., & Musto, M. (2015). "It's dude time!": A quarter century of excluding women's sports in televised news and highlight shows. *Communication & Sport*, 3(3), 261–287.
2. International Olympic Committee. (2021). *Gender equality and inclusion report*. IOC.
3. Messner, M. A. (2002). *Taking the field: Women, men, and sports*. University of Minnesota Press.
4. Mountjoy, M., et al. (2014). The IOC consensus statement: Beyond the Female Athlete Triad. *British Journal of Sports Medicine*, 48(4), 289–301.
5. Pfister, G. (2010). Women in sport – Gender relations and future perspectives. *Sport in Society*, 13(2), 234–248.
6. Platonov, V. N. (2013). *Sports training: Theory and methodology*. Olympic Literature.
7. UNESCO. (2017). *Gender equality and sport*. UNESCO Publishing.
8. Women in Sport Foundation. (2020). *The case for change: Gender equality in sport*
9. Abdurasulova, Y. (2025). VOLEYBOLCHILARDA SAKRASH QOBILIYATI VA TEZKORLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. B CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND MANAGEMENT STUDIES (T. 2, Выпуск 10, сс. 125–129). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17398694>